

Some issues of development of the legal framework of licensing activities of internal affairs bodies

E. NORBUTAEV¹

Academy of the Ministry of Internal Affairs

ARTICLE INFO

Article history:

Received August 2021

Received in revised form

20 August 2021

Accepted 25 September 2021

Available online

25 October 2021

ABSTRACT

The article considers the tasks of the internal affairs bodies in the implementation of licensing, based on the study of the opinions of scientists and law enforcement practice, proposals are made aimed at improving it.

2181-1415/© 2021 in Science LLC.

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Keywords:

license,
authority of law,
organs of licensing,
client of licensing,
shape,
style,
activity of licensing.

Ички ишлар органларининг лицензиялаш фаолиятининг хукуқий асосларини ривожлантиришнинг айрим масалалари

АННОТАЦИЯ

Мақолада ички ишлар органлари томонидан лицензиялашни амалга оширишдаги вазифалари, олимларнинг фикрлари, амалиётни ўрганиш натижалари асосида уни такомиллаштиришга қаратилган таклиф ва тавсиялар берилган.

Калит сўзлар:

лицензия,
маъмурий хукуқ,
лицензияловчи органлар,
лицензия талабгорлари,
шакл,
усул,
тартиб,
лицензиялаш фаолияти.

¹ Acting Associate Professor, Department of administrative law, Academy of the Ministry of Internal Affairs, Tashkent, Uzbekistan.

Некоторые вопросы развития нормативно-правовой базы разрешительной деятельности органов внутренних дел

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова:

лицензия,
административное право,
лиценсирующие органы,
соискатели лицензий,
форма,
метод,
способ,
лицензионная
деятельность.

В статье рассмотрены задачи органами внутренних дел по осуществлению лицензирования, на основе изучения мнений ученых и правоприменительной практики даны предложения, направленные на ее совершенствование.

Ўзбекистон Республикасини 2017–2021 йилларда ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар Стратегияси асосида ички ишлар органлари фаолиятини такомиллаштириш, ИИО томонидан аҳолига давлат хизмат-ларини кўрсатишни сифати ва самарасини ошириш, ИИО тизими устидан ҳамда фуқароларнинг хуқуқ ва эркинликларини ишончли ҳимоя қилиш кафолатларини мустаҳкамлашга қаратилган туб ислоҳотлар амалга оширилмоқда.

Ички ишлар органларининг лицензиялаш фаолиятини тартибга соловчи қонунчилик ва норматив-хукуқий база шакллантирилиб доимий равища таомил-лашиб келмоқда, маъмурий чиқимларни камайтиришга, шунингдек лицензия-ланадиган фаолият билан шуғулланиш учун рухсат олиш тартиб-таомилларини қисқартиришга қаратилган чоралар кўрилмоқда.

Ички ишлар органларининг лицензиялаш фаолиятини ва унинг хукуқий тартибга солинишини такомиллаштиришнинг истиқболларини қўйидаги йўна-лишлар бўйича белгилаб олиш зарур:

1) ички ишлар органларининг лицензиялаш фаолиятини тартибга соловчи амалдаги қонунчилик нормаларини ривожлантириш;

2) ички ишлар органларининг лицензиялаш фаолиятини тизимлаштириш, ва унинг самарадорилигини ошириш масалаларини ҳал қилиш.

Юридик адабиётларни таҳлил қилиш ички ишлар органларининг лицензия-лаш фаолиятини такомиллаштириш юзасидан турли фикрлар берилганлигини кўрсатади. Масалан, С.М. Селиманова ички ишлар органларининг лицензиялаш фаолиятини давлат томонидан тасдиқланадиган ва назорат қилинадиган, шунингдек айрим асосларга кўра тўхтатилиши мумкин бўлган алоҳида турдаги тадбиркорлик фаолиятини бошлаш ва амалга оширишнинг маҳсус хукуқий режими сифатида ривожлантириш лозим, деган фикрни илгари суради. В.В. Кудашкин, ўз навбатида, ички ишлар органларининг лицензиялаш фаолиятини ташкил этилишини, энг аввало ижро этувчи хокимият органлари билан лицензия олишни истаган, уни олган ёки йўқотган шахс ўртасида вужудга келувчи муносабатларни тартибга соловчи хукуқий нормаларни такомиллаштиришдан бошлаш зарур эканлигини таъкидлайди. Ю.Н. Мильшин лицензиялашни, ижро этувчи органлар-нинг ўз ваколатлари доирасида амалга оширадиган ва юридик оқибатларни вужудга келтирадиган харакатлардан иборат бўлган хукуқий бошқарув шаклини ривожлантириш керак дейди. Ушбу олимларнинг фикрларида шахснинг лицензия-лаш борасида вужудга келадиган хукуқлари тўғрисида сўз юритилмоқда, бироқ бу хукуқларнинг мазмuni ёритилмаган. Шу билан бирга

лицензиялашнинг юридик аҳамияти шахснинг ҳуқуққа эгалигини ёки ҳуқуқлар доирасини аниқлаштиришдан эмас, балки уни қонунийлаштиришдан иборатдир.

Ички ишлар органларининг лицензиялаш фаолияти турли даражадаги, яъни Ўзбекистон Республикаси Қонунлари, Вазирлар Мажкамасининг қарорлари ҳамда идоравий низом ва йўриқномалар каби манбаларда белгиланган ҳуқуқий нормалар мажмуаси томонидан тартибга солинадиган ҳуқуқий-ижтимоий муносабатларнинг мустақил тури сифатида намоён булишини хисобга олиб, уни маъмурий ҳуқуқнинг мустақил институти сифатида ривожлантириш кераклиги тўғрисида холосага келиш мумкин.

Ички ишлар органларининг лицензиялаш фаолиятини маъмурий-ҳуқуқий институтини ўрганиш жараёнида лицензиялаш тизимининг субъектларини индивидуал (якка) ва жамоат субъектлари сифатида таснифлаш керак. Бироқ, турли хил талабларга риоя қилишни талаб этувчи, масалан, саноат учун мўлжал-ланган портловчи материаллар, пиротехника буюмлари, гиёхвандлик воситалари, психотроп моддалар, прекурсорлар, алюмин кукуни билан муомала қилиш соҳасида фаолиятни амалга ошириш учун маҳсус рухсат талаб этувчи, ички ишлар органларининг идоравий норматив-ҳуқуқий хужжатлари билан бошқача ҳолат кузатилмоқда. Мазкур мисолда муайян турдаги фаолият билан шуғулланиш учун бериладиган расмий рухсатнинг турлилиги – рухсатни ички ишлар органлари томонидан берилиши яққол қўриниб турибди. Бу рухсатлар тегишли фаолиятни амалга оширишнинг асоси бўлиб хизмат қиласи.

Шу билан бирга, таъкидлаш жоизки, Ички ишлар вазирлиги бугунги кунда 2 та фаолият тури (пиротехника буюмларини (ҳарбий мақсаддаги маҳсулотлардан ташқари) яратиш, ишлаб чиқариш, ташиш, сақлаш, реализация қилиш, улардан фойдаланиш, уларни йўқ қилиш ва утилизация қилиш фаолияти, фуқаровий ва хизмат қуролини ҳамда унинг ўқдориларини ишлаб чиқариш, таъмирлаш ва реализация қилиш фаолияти)ни амалга ошириш учун лицензия берувчи орган ҳисобланади.

Бунда асосий эътибор, ички ишлар органларининг лицензиялаш фаолияти-нинг энг муҳим аҳамияти – унинг жамоат хавфсизлигини таъминлашга, лицензия-лаш талаблари ва шартларига риоя этилишини таъминлаш, уларнинг бузилишини олдини олиш, содир этилган ҳуқуқбузарликларни аниқлаш, шунингдек, лицензия-лаш қоидаларини бузганларни жавобгарликка тортишга йўналтирилганлигига қаратилиши лозим.

Бу эса ички ишлар органларининг лицензиялаш фаолияти давлатнинг маҳсус ҳолатига (хавфсизлик, жамоат тартиби ва ҳ.к.) эришишни талаб этувчи турли соҳалардаги муносабатларни тартибга солишга кўмаклашувчи маҳсус ҳуқуқий воситаларнинг мажмуаси эканлигини келтириб чиқаради.

Юқоридагилардан келиб чиқсан ҳолда, таъкидлаш жоизки, ички ишлар органларининг лицензиялаш фаолиятини тартибга солувчи қонунчиликни такомиллаштириш зарурати мавжуд ва уни қўйидаги йўналишларда амалга ошириш мақсадга мувофиқ:

– ички ишлар органларининг лицензиялаш фаолиятини тартибга солувчи амалдаги қонунчиликдаги қарама-қаршилик ва ноаниқликларни бартараф этиш;

– амалдаги норматив-ҳуқуқий хужжатларда кўплаб мавжуд бўлган ҳавола этувчи нормалардан воз кечиш.

Бугунги кунда мамлакатимизда амалга оширилаётган ислоҳотлар жараёнида илгари мавжуд бўлган маъмурий тартиб-таомиллар ва бошқа институтлар қайта кўриб чиқилиб, шахс ҳуқуқлари ва эркинликларини таъминланишига хизмат қиладиган ўзгартишлар рўёбга чиқарилмоқда, шу жумладан олдин ёпиқ бўлган маълумотлар ошкор этилмоқда,

тадбиркорлик фаолиятини амалга оширишга тўсқинлик қилувчи қатор тўсиқлар бартараф этилмоқда. Айнан шундан келиб чиқсан ҳолда пиротехника воситаларининг қонуний айланмасини кенгайтириш вақти етиб келди деб ҳисоблаймиз ва мазкур фаолият билан шугулланишга лицензия талабгорлари қаторига нафақат юридик шахслар, балки якка тартибда тадбиркорлик фаолиятини амалга ошираётган жисмоний шахсларни ҳам киритиш керак.

Тадқиқот доирасида ички ишлар органларининг назорат-лицензия тизими ходимлари орасида ўтказилган анкета сўровномасида “Пиротехника воситалари-дан байрам, тўй, юбилей ва бошқа кўнгилочар тадбирларини ўтказишида фойда-ланишга лицензия бериш тартиби жорий этилиши мақсадга мувофиқми?” деган саволга респондентларнинг 76,6% ўз розилигини билдирган бўлса, 15,6% қарши эканликларини билдирган, 4,7% – бошқа йўл билан тартибга солинса бўлади, деган фикрни билдирган бўлиб, 3,1% ўз фикрини тақдим этган.

Келтирилган натижалар пиротехника воситаларидан байрам, тўй, юбилей ва бошқа кўнгилочар тадбирларини ўтказишида фойдаланишга лицензия бериш тартиби жорий этилиши мақсадга мувофиқлигини тасдиқлайди. Буни қатор муҳим асослари мавжуд:

биринчиси, мазкур хизматлардан фойдаланишга жамиятда эҳтиёж катта;

иккинчидан, бу фаолиятни амалга оширишда инсон ҳаёти ва соғлиғига зарар етказилиши, жамоат хавфсизлигига таҳдид юзага келиши мумкинлиги сабабли уни лицензиялаш керак;

учинчидан, бозор иқтисодиётининг асосий қонуни бўлган “талаб ва таклиф” ишлаши учун мазкур хизматларни муайян аниқ субъект амалга ошириши керак;

тўртингчидан, мазкур хизматларни амалга оширадиган субъектлар томонидан меҳнат бозори учун иш ўринлари ташкил этилади;

бешинчидан, ушбу орқали фуқароларнинг меҳнат қилишдан иборат конституциявий ҳуқуқи рўёбга чиқарилишига эришилади;

олтингчидан, мазкур турдаги фаолиятни амалга ошириш тартиби хориж мамлакатларида (АҚШ, Франция, Германия, БАА, Хитой, Россия, Беларусь) ҳам кенг тарқалган ва тегишли талабларга қатъий риоя этган ҳолда амалга оширилиши мумкин.

Амалга оширилган илмий изланишлар натижасида ички ишлар органлари-нинг лицензилаш фаолиятини ҳуқуқий тартибга солиниши амалиёт талабларига мос эмаслигини намоён бўлди. Чунки ҳозирги пайтда “Курол тўғрисида”ти қонуннинг 32 ва 40-моддаларига асосан фуқаровий ва хизмат қуроли ҳамда унинг ўқ-дорилари муомаласи соҳасида лицензия ва рухсат этиш хусусиятига эга бўлган ҳужжатларни бериш, лицензия ва рухсат этиш шартлари ва талабларига амал қилиниши устидан давлат назоратини ўрнатиш, ҳуқуқбузарларга белгиланган жавобгарлик чоралари қўлланилишини таъминлаш Миллий гвардия органларига юклатилган.

Шу билан бирга, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 8 апрелдаги алоҳида Фармонига мувофиқ фуқаровий ва хизмат қуроли ҳамда унинг ўқ-дорилари муомаласи соҳасини давлат томонидан тартибга солиш ва назорат қилиш вазифалари Ички ишлар вазирлигининг ваколатлари доирасига ўтказилганлиги муносабати билан, юқорида кўрсатилган қонун нормаларини ушбу Фармонга мослаштириш зарурати туғилмоқда.

Ўзбекистон Республикасининг “Курол тўғрисида”ти қонунига қуйидаги ўзгартиш ва қўшимчалар киритилиши таклиф этилади:

32-модда. Фуқаровий ва хизмат қуроли ҳамда унинг ўқ-дорилари муомаласи-нинг лицензиялаш-рухсат бериш тизими

Ўзбекистон Республикаси ҳудудида фуқаровий ва хизмат қуролини ҳамда унинг ўқдориларини ишлаб чиқариш, таъмирлаш ва реализация қилиш белгиланган тартибда Ўзбекистон Республикаси ички ишлар органлари томонидан бериладиган лицензиялар асосида амалга оширилади.

Фуқаровий ва хизмат қуролини ҳамда унинг ўқдориларини олиш, реализация қилиш, сақлаш, олиб юриш, ташиш, коллекциялаш, кўргазмага қўйишга, Ўзбекистон Республикаси ҳудудига олиб кириш ҳамда Ўзбекистон Республикаси ҳудудидан олиб чиқишга, Ўзбекистон Республикаси ҳудуди орқали транзит қилишга доир рухсатномалар Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси белгилаган тартибда ички ишлар органлари томонидан берилади.

40-модда. Фуқаровий ва хизмат қуроли ҳамда унинг ўқдорилари муомаласи устидан давлат назорати

Ўзбекистон Республикаси ҳудудида фуқаровий ва хизмат қуроли ҳамда унинг ўқдорилари муомаласи устидан давлат назорати ички ишлар органлари томонидан амалга оширилади.

Ички ишлар органлари ўз ваколатлари доирасида:

Фуқаровий ва хизмат қуроли ҳамда унинг ўқдорилари муомаласи соҳасида лицензиялар ва рухсатномалар бериш;

Лицензиялар ва рухсатномалар талаблари ҳамда шартларига риоя этилишини текшириш;

лицензиялар ва рухсатномаларнинг талаблари ҳамда шартларига риоя этилишини текширишлар чоғида юзага келадиган масалалар бўйича зарур ахбо-ротни сўраб олиш;

қурол ва унинг ўқдорилари ишлаб чиқариладиган, таъмиранадиган, реализация қилинадиган, сақланадиган ҳамда йўқ қилинадиган жойларда уларни кўздан кечириш;

текширишлар натижалари асосида лицензиялар ва рухсатномалар талаблари ҳамда шартларининг аниқ бузилишларини кўрсатган ҳолда далолатномалар тузиш;

лицензиялар ва рухсатномалар эгалари зиммасига аниқланган қоидабузар-ликларни бартараф этиш мажбуриятини юкловчи қарорлар чиқариш, бундай қоидабузарликларни бартараф этиш муддатларини белгилаш;

лицензиялар ва рухсатномаларнинг амал қилишини тўхтатиб туриш, тутатиш ёки уларни бекор қилиш хукуқига эга.

Фуқаровий ва хизмат қуроли ҳамда унинг ўқдорилари муомаласи устидан давлат назорати бошқа органлар томонидан ҳам ўз ваколатлари доирасида амалга оширилиши мумкин.

Бундан ташқари Ўзбекистон Республикасининг “Қурол тўғрисида”ги қонуни-нинг 11, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 27, 28, 29, 31, 33, 34, 35, 36, 44-модда-ларида келтирилган “Миллий гвардия” сўзларини “ички ишлар органлари”га ўзгар-тириш киритилиши таклиф этилади.

Фуқаровий ва хизмат қуролини, уларнинг ўқдорилари, пиротехника буюм-лари, саноат учун мўлжалланган портловчи материаллар, гиёхвандлик воситалари, психотроп моддалар ва уларнинг прекурсорлари, қурол билан муомала қилиш бўйича белгиланган қоидаларни мунтазам бузганлик ёки уларга риоя этмаганлик учун лицензия ёки рухсатномани бекор қилиш ҳақида қарор қабул қилинишидан аввал лицензия ёки рухсатномани берган орган лицензия ёки рухсатнома эгасини ёзма равишда огоҳлантириши керак. Огоҳлантириш хатида айнан қайси хукуқий норма ва қоидалар бузилгани ёки бажарилмагани қўрсатилади ва йўл қўйилган қоидабузарликларни бартараф этиш учун муддат белгиланади. Лицензия ёки рухсатнома бекор қилинган тақдирда уларни олиш учун

юридик шахслар улар бекор қилинганидан кейин камида 3 йил ўтгач қайта мурожаат этишлари мумкин. Лицензиядан ихтиёрий воз кечилганида уларни олиш учун қайта мурожаат этиш муддатлари белгиланмаган.

Кўп ҳолатларда лицензиялаш қоидаларини бузиш учун Ўзбекистон Республикаси маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекснинг 23-моддасида белгиланган маъмурий жазоларнинг анъанавий турлари қўлланилади, бироқ тартибнинг ўзига хослиги жазоларнинг маҳсус турларини ва уларни қўллашнинг алоҳида қоидаларини киритиш лозимлигини тақозо этади.

Бугунги кунда лицензиялаш талаблари ва шартларини бузганлик учун маъмурий жазоларни қўллаш қўйидаги қоидалар билан изоҳланади: санкцияларни қўллашдан аввал мажбурий тарзда ноқонуний фаолиятни тўхтатиш чоралари қўрилади – таъқиқланган ёки муомаласи чекланган нарса, буюмларни мусодара қилиш, огоҳлантириш, танбех бериш ва ҳ.к., лицензияни амал қилишини ёки юридик шахс фаолиятини тўхтатиш.

Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексида лицензиялаш қоидаларини бузганлик учун бевосита жавобгарликни назарда тутувчи ҳуқуқбузарликлар таркибларининг турлари қўп, масалан, қурол сақлашга рухсати бўлган фуқароларнинг ўқотар қуроллар ва ўқ-дориларни сақлаш ёки ташиш қоидаларини бузиши холатида ҳақини тўлаб қурол ва ўқ-дориларни олиб қўйишга сабаб бўладиган маъмурий жавобгарлик белгиланган.

Шу билан бирга, таъкидлаш жоизки, ҳуқуқбузарликлар таркиблари лицензиялаш қоидаларининг соҳавий йўналтирилганлиги бўйича ифодаланган, қурол ёки пиротехника буюмларининг лицензиялаш тартиби талабларини бузганлик учун жавобгарликни назарда тутувчи маъмурий ҳуқуқбузарликнинг ягона таркиби эса мавжуд эмас.

Бундан ташқари фуқаролик ва хизмат қуроли ва унинг ўқ-дорилари билан муомала қилиш қоидаларини бузиш билан боғлиқ ҳуқуқий муносабатларни ҳуқуқий тартибга солиш учун Ўзбекистон Республикаси Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодексига қўйидаги ўзgartиш ва қўшимчалар киритилиши таклиф этилади:

220-модда Ўқотар қуроллар ва ўқ-дориларни сақлаш ёки ташиш қоида-ларини бузиш

Қурол сақлашга иҷқи ишлар органларидан рухсати бўлган фуқароларнинг ўқотар қуроллар ва ўқ-дориларни сақлаш ёки ташиш қоидаларини бузиши –

базавий ҳисоблаш миқдорининг учдан бир қисмигача миқдорда жарима солишга ёки ҳақини тўлаб шу қуроллар ва ўқ-дориларни олиб қўйишга сабаб бўлади.

Худди шундай ҳуқуқбузарлик маъмурий жазо чораси қўлланилганидан кейин бир йил давомида такрор содир этилган бўлса, –

қуроллар ва ўқ-дориларни мусодара қилиб ёки мусодара қилмай, базавий ҳисоблаш миқдорининг учдан бир қисмидан иккidan бир қисмигача миқдорда жарима солишга сабаб бўлади.

Корхоналар, муассасалар ва ташкилотларнинг ўқотар қуроллар ва ўқ-дориларни сақлаш учун масъул бўлган ходимларининг уларни сақлаш ёки ташиш қоидаларини бузиши, худди шунингдек бу ходимларнинг ўқотар қуроллар ва ўқ-дориларни бошқа мақсадларда ишлатиши –

базавий ҳисоблаш миқдорининг иккidan бир қисмидан бир бараваригача миқдорда жарима солишга ёки лицензиянинг бекор қилинишига сабаб бўлади.

Ушбу модданинг учинчи қисмида назарда тутилган ҳуқуқбузарлик маъмурий жазо чораси қўлланилганидан кейин бир йил давомида такрор содир этилган бўлса, –

базавий ҳисоблаш миқдорининг бир бараваридан икки бараваригача миқдорда жарима солишга сабаб бўлади.

221-модда Ўқотар қуролларни рўйхатдан ўтказиши (қайта рўйхатдан ўтказиши) муддатларини ёки уларни ҳисобдан ўтказдириб қўйиш қоидаларини бузиш

Ўқотар қуролларни рўйхатдан ўтказиши (қайта рўйхатдан ўтказиши) юзасидан белгиланган муддатларни ёки истиқомат жойи ўзгарган тақдирда бундай қуролларни ички ишларорганларида ҳисобдан ўтказдириб қўйиш қоидаларини бузиш –

базавий ҳисоблаш миқдорининг ўндан бир қисмидан иккидан бир қисмигача миқдорда жарима солишга сабаб бўлади.

222-модда Ўқотар ов қуроллари ва ўқ-дориларни сотищдан бўйин товлаш

Овчилик жамиятидан чиқганликлари муносабати билан ички ишлар органлари ўқотар ов қуроллари ва ўқ-дориларни саклаш учун берган рухсатини бекор қилган фуқароларнинг бундай қуроллар ва ўқ-дориларни сотищдан бўйин товлаши –

ҳақини тўлаш шарти билан бу қурол ва ўқ-дориларни олиб қўйиб, базавий ҳисоблаш миқдорининг иккидан бир қисмидан бир бараваригача миқдорда жарима солишга сабаб бўлади.

Ўзбекистон Республикаси маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекснинг 221-моддасида шахс, жамият ва давлат учун хавф туғдириши мумкин бўлган ҳуқуқбузарлиқ, яъни ўқотар қуролларни рўйхатдан ўтказиши (қайта рўйхатдан ўтказиши) юзасидан белгиланган муддатларни ёки истиқомат жойи ўзгарган тақдирда бундай қуролларни ички ишлар органларида ҳисобдан ўтказдириб қўйиш қоидаларини бузиш учун жавобгарлик назарда тутилган.

Шу билан бирга ижобий холатлар ҳам мавжуд. Жумладан, лицензиясиз фаолият юритиш, уни ноқонуний деб эътироф этиб, нафақат жазоловчи, балки тикловчи чораларни қўллашни талаб этади. Бунга мисол қилиб, овчилик жамиятидан чиқганликлари муносабати билан ички ишлар органлари ўқотар ов қуроллари ва ўқ-дориларни саклаш учун берган рухсатини бекор қилган фуқаро-ларнинг бундай қуроллар ва ўқ-дориларни сотищдан бўйин товлаши учун МЖТҚда белгиланган маъмурий жавобгарликни кўрсатиш мумкин. Муайян ҳуқуқий мақомга эга бўлиш билан боғлиқ маъмурий талаблар бузилганлиги боис, ҳуқуқбузарликни аниқлашда маъмурий-тикловчи чоралар қўлланилиши лозим.

Маъмурий-тикловчи чоралардан ташқари фаолият билан лицензиясиз шуғулланганлик учун фуқаровий-ҳуқуқий жавобгарлик чоралари ҳам қўлланилади. Уларни амалга ошириш ўзига хос хусусиятларга эга. Иқтисодиёт соҳаларида лицензия талаб этиладиган фаолиятни маҳсус рухсатсиз (лицензиясиз) юритиш, албатта, амалга оширилган битимларни ҳуқуқий тартибот асосларига зидлиги белгиси бўйича ҳақиқий эмас деб топилишига ҳамда битим бўйича олинган барча нарсаларни давлат ҳисобига ундирилишига олиб келади.

Кўрилган масалалар маъмурий олдини олиш чораларини ҳуқуқларни химоя қилиш, шунингдек, ташкилотларга ноқонуний фаолиятни тутатиш, уни тўхтатиш тўғрисидаги кўрсатмалар бериш усули сифатида қўллаш амалиётини комплекс тарзда тартибга солиш ва кенгайтириш заруратини тақозо этади.

Лицензиялаш шартларини бузганлик учун жавобгарлик асослари ва чораларнинг турларини ягона норматив-ҳуқуқий хужжатда расмий жихатдан белгиланмаганлиги, санкцияларни қўллаш тартибларини ҳуқуқий жихатдан расмий-лаштирилмаганлиги муносабатларнинг мазкур соҳасини тартибга солишда, лицензиатлар ва давлат ҳуқуқларини химоя қилишда муайян қийинчи-ликлар тутдирмоқда.

Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекси-нинг 23-моддасига асосан маъмурий жазонинг турларига жарима; маъмурий хуқуқбузарликни содир этиш қуроли ҳисобланган ёки бевосита шундай нарса бўлган ашёни ҳақини тўлаш шарти билан олиб қўйиш; маъмурий хуқуқбузарликни содир этиш қуроли ҳисобланган ёки бевосита шундай нарса бўлган ашёни мусодара қилиш; муайян шахсни унга берилган маҳсус хуқуқдан (транспорт воситасини бошқариш хуқуқидан, ов қилиш хуқуқидан) маҳрум этиш; маъмурий қамоққа олиш; чет эл фуқароларини ва фуқаролиги бўлмаган шахсларни Ўзбекистон Республикаси худудидан маъмурий тарзда чиқариб юбориш қўрсатилган.

Тадқиқотлар натижасида лицензиянинг амал қилишини тўхтатиб туриш муайян ҳолатлар аниқланган ёки юзага келган тақдирда лицензияловчи орган берган лицензиянинг амал қилиши тўхтатиб турилишини, лицензиат эса муайян вақт давомида лицензияланган фаoliyat тури билан шуғулланиш ҳуқуқига эга бўлмаслигини англатади. Лицензиянинг амал қилишини тўхтатиб туриш ваколатига эга субъектлар сифатида лицензияловчи орган ва суд қўрсатилган. Лицензиянинг амал қилишини тугатиш ҳам катта аҳамиятга эга. Қонун ҳужжатлари нормаларига асосан, қуйидаги ҳолларда лицензиянинг амал қилиши тугатилади: юридик шахс тугатилса – қайта ташкил этилган пайтдан бошлаб, (у ўзгартирилган ҳол бундан мустасно); лицензиат лицензиянинг амал қилишини тугатиш тўғрисида ариза билан мурожаат қилса; якка тартибдаги тадбиркорнинг муомалага лаёқатлилиги белгиланган тартибда чекланганда ёки у муомалага лаёқатсиз деб топилса; лицензиат лицензия битимида назарда тутилган лицензия талабарини ва шартларини мунтазам равища ёки бир маротаба қўпол равища бузган бўлса; лицензияловчи органнинг лицензия бериш тўғрисидаги қарори қонунга хилофлиги аниқланса; лицензиат лицензиянинг амал қилиши тўхтатиб қўйилишига олиб келган ҳолатларни лицензияловчи орган ёки суд белгилаган муддатда бартараф этмаган бўлса; лицензиянинг амал қилиш муддати тугатилса (у лицензияловчи органнинг қарорига биноан амалга оширилади).

Лицензияни бекор қилиш ҳам ўзига хос хусусиятларга эга. Қонунчилик нормаларига қўра, агар лицензиат унга лицензия бериш тўғрисидаги қарор қабул қилингани ҳақидаги хабарнома юборилган (топширилган) пайтдан эътиборан уч ой ичидан лицензияловчи органга лицензия берганлик учун давлат божи тўланганлигини тасдиқловчи ҳужжатни тақдим этмаган ёки лицензия битимини имзоламаган бўлса, лицензиат лицензияни бекор қилиш тўғрисида ариза билан мурожаат қилганида ёки лицензия сохта ҳужжатлардан фойдаланилган ҳолда олинганлиги факти аниқланганида лицензия суднинг ёки лицензияловчи орган-нинг қарорига биноан бекор қилинади.

Шу билан бир вақтда рухсатга эга бўлганлар томонидан лицензияланадиган фаoliyatни юритиш қоидаларини бузиш учун маҳсус жазо чоралари белгиланиши керак. Бизнингча Ўзбекистон Республикасининг Маъмурий жавобгарлик тўғриси-даги кодексининг 23-моддасида белгиланган маъмурий жазо чоралари қаторига маъмурий жавобгарликнинг маҳсус турларини киритиш таклиф этилади:

лицензияни тўхтатиб қўйиш,
лицензия қайтариб олиш
лицензияни амал қилишини бекор қилиш.

Юқорида келтирилган хуқуқий чора-тадбирларнинг амалга оширилиши ички ишлар органлари томонидан лицензиялашни амалга ошириш фаoliyatiini такомиллаштирилишига хизмат қиласи.

Шундан келиб чиқсан ҳолда лицензияланадиган фаoliyat турлари билан шуғулланадиган тадбиркорлик субъектларининг хуқуқлари ва қонуний манфаат-ларини ҳимоя қилиш ва уларни фақат суд тартибида чекланиши тартибини жорий этиш мақсадга

мувофиқ. Бу эса лицензияланадиган фаолият турлари билан шуғул-ланаётган тадбиркорлик субъектларининг манфаатларининг муҳофазасини кучайтирилишига ва лицензияловчи органларнинг фаолиятида юзага келиши мумкин бўлган зиддиятларни бартараф этилишига ҳамда хуқуқни қўллаш амалиётидаги айрим муаммоларнинг ечимини топилишига хуқуқий асос яратади.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. Лицензиялаш, “рухсат бериш ва хабардор қилиш тартиб-таомиллари тўғрисида”ги ЎРҚ-701-сон.
2. Ўзбекистон Республикаси Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги қодекси.
3. Ўзбекистон Республикасининг “Курол тўғрисида”ги қонуни // Қонун хужжатлари маълумотлари миллий базаси, 29.07.2019 й., 03/19/550/3484-сон.
4. Ўзбекистон Республикаси қонун хужжатлари тўплами, 2016 й., 38-сон, 438-модда; 2017 й., 24-сон, 487-модда, 37-сон, 978-модда, Қонун хужжатлари маълумотлари миллий базаси, 24.05.2019 й., 03/19/542/3177-сон, 2019 й., 2-сон, 47-модда, 05.09.2019 й., 03/19/563/3685-сон, 11.09.2019 й., 03/19/566/3734-сон; 30.10.2019 й., 03/19/575/3972-сон; 25.12.2019 й., 03/19/597/4193-сон.
5. Рахимов А.А. Ўзбекистон Республикасида давлат назоратини амалга ошириш-нинг ташкилий-хуқуқий масалалари. ю.ф.н.дис...автореферати. – Т., 2002. – Б. 12.
6. Мухитдинов З.С. Хуқуқни муҳофаза қилиш органлари фаолияти устидан парламент назоратининг назарий-хуқуқий асослари. ю.ф.н.дис...автореферати. – Т., 2012. – Б. 11.
7. Селиманова С.М. Ўзбекистон Республикасида лицензиялаш тизимини такомиллаштиришнинг маъмурий-хуқуқий жиҳатлари. Докторлик диссертацияси автореферати. – Тошкент, 2016. – Б. 25.
8. Ma'muriyhuquq. Darslik: Odilqoriev H.T., Qosimov B.E. umumiy tahriri ostida. – Т., 2010. – В. 448.
9. Юридик энциклопедия. У. Таджиханов таҳрири остида. – Т., 2001. – Б. 656.
10. Макарейко Н.В. Административное право. – М., 2010. – С. 182.